

Als het stof is neergedaald

Pleidooi voor een sculptuur van Lee Bontecou

Het is december. Het regent en het is koud. Geen ideale situatie om de weg op te gaan, met al die files. Een klein stukje rijden van Den Haag naar Leiden verandert in een lijdensweg. Ik houd daar deze avond een pitch bij het jaardiner van de Caius Cirkel voor de ondersteuning van de aankoop van een hangend sculptuur van de in 1931 geboren Amerikaanse kunstenaar Lee Bontecou. Maar hoe doe je dat? Als je een pleidooi houdt voor een groep kunstliefhebbers die nog nooit van Lee Bontecou hebben gehoord? En bovenal als je aanwezige collega's van de andere musea belangrijke aankopen presenteren van klinkende namen als Theo van Doesburg en Edvard Munch? En dan ben je ook nog een half uur te laat.

Eén ding is duidelijk. De aankoop van het schilderij *Contra-compositie VII* (1924) van Theo van Doesburg door De Lakenhal alsook de verwerving van het *Portret van Felix Auerbach* (1906) van Edvard Munch door het Van Gogh Museum zijn belangwekkende aanwinsten voor de Collectie Nederland. Iedereen met een bescheiden kunsthistorische kennis begrijpt dat. Maar dat weten we nú, honderd jaar nadat deze kunstwerken zijn vervaardigd. Natuurlijk was dat ooit anders. Het is vaak met terugwerkende kracht dat we de meest belangwekkende verwervingen kunnen aanwijzen. Zo schonken vrienden van Mondriaan zijn inmiddels beroemde schilderij *Compositie met gele lijnen* (1933) in de jaren

Zonder titel

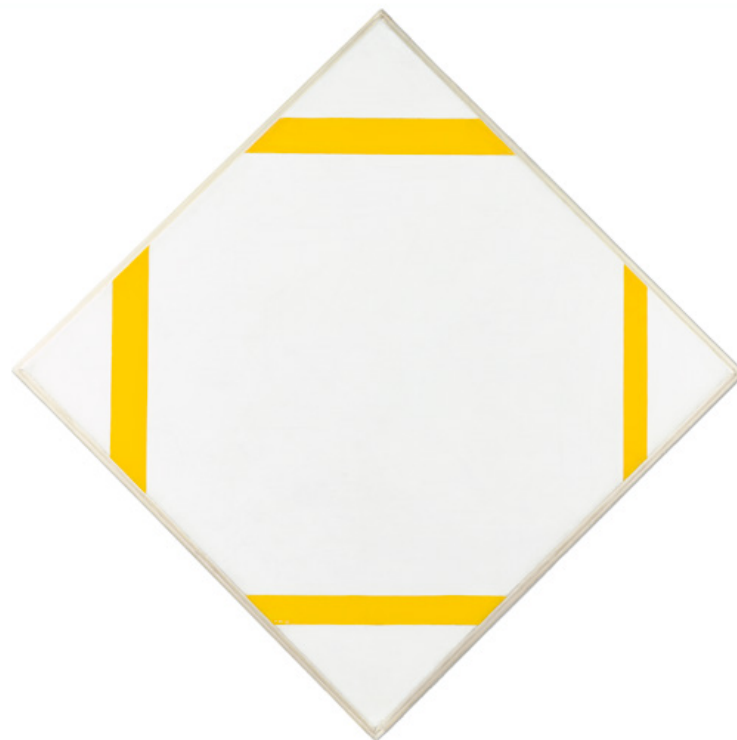
Lee Bontecou

1996. Gelast staal, porselein, gaas, zijde en draad,

154,9 x 139,7 x 188 cm

Bijdrage: € 400.000, waarvan € 75.000 uit het Caius Fonds
GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG

De sculptuur van Lee Bontecou is aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar Caius Cirkel, en het Mondriaan Fonds

Compositie met gele lijnen

Piet Mondriaan

1933. Olieverf op doek,

80,2 x 79,9 cm

GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG

In 1933 geschenken door
vrienden van Piet Mondriaan

dertig aan het Gemeentemuseum Den Haag. Als ondersteuning van hun vriend Piet. Het museum accepteerde de schenking dankbaar, maar zonder steun van deze donateurs was het werk destijds niet in de collectie opgenomen. Ook als op dat moment het geld beschikbaar was geweest, zouden er andere keuzes zijn gemaakt. Nu koesteren wij het schilderij als een van de hoogtepunten uit onze collectie. Het is simpel, pas als het stof is neergedaald krijg je helder zicht.

Het is belangrijk om je daar als museum van bewust te zijn. Het Gemeentemuseum Den Haag koopt aan met inzicht in het verleden zonder daarbij de actualiteit uit het oog te verliezen. In de afgelopen jaren heeft het museum het internationale karakter van zijn collectie na oorlogse kunst met fantastische aanwinsten kunnen versterken. Aankopen van kunstwerken van Louise Bourgeois, Paul Thek en Lee Lozano werden alle door de Vereniging Rembrandt ondersteund. Het zijn werken van kunstenaars die tegenwoordig een herwaardering doormaken. Al deze kunstenaars kwamen in hun tijd in de verdrukking door dominante kunststromingen als minimal art, popart en conceptuele kunst. Door met een gepaste afstand terug te kijken zien we eindelijk de waarde van juist die kunstenaars die een geheel eigen universum aan dat spectrum

Het is vaak met
terugwerkende kracht
dat we de meest
belangwekkende
verwervingen
kunnen aanwijzen

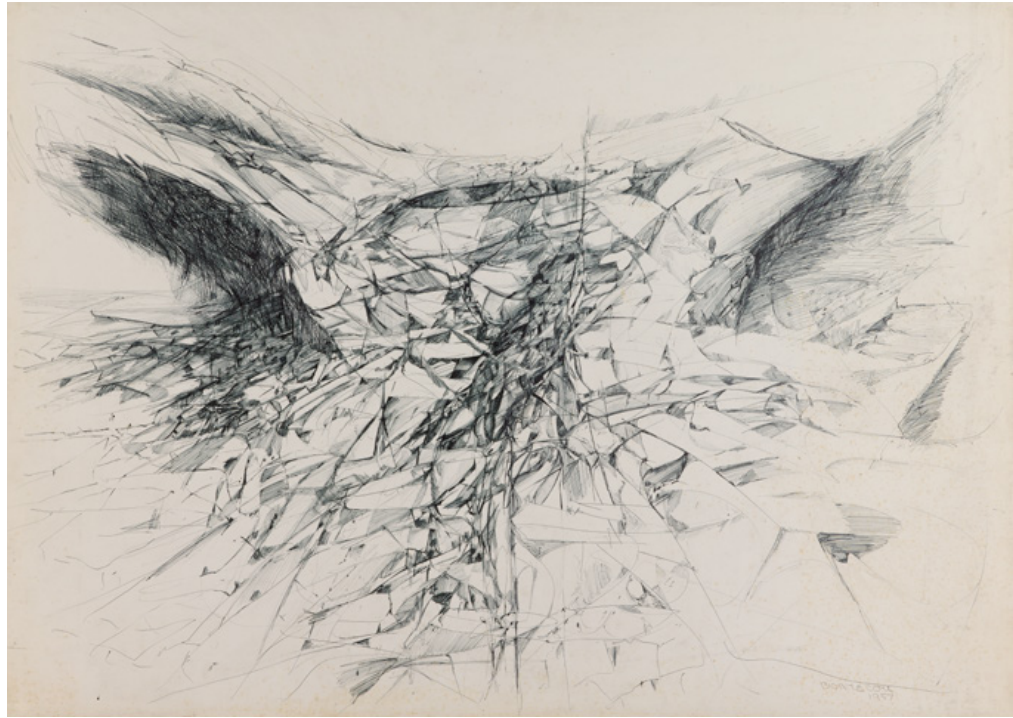
toevoegden. Mijn pleidooi voor Lee Bontecou past in deze ambitie, waarbij we telkens weer zoeken naar kunstwerken die werkelijk een verdieping geven aan de bestaande collectie. Het object waarover ik spreek is een hangende sculptuur van Lee Bontecou uit 1996, slechts twintig jaar geleden gemaakt.

ZWARTE GATEN

Lee Bontecou neemt vanaf haar eerste tentoonstelling in 1960 bij de legendarische Leo Castelli Gallery in New York – die ook kunstenaars als Jackson Pollock, Richard Serra en Willem de Kooning vertegenwoordigde – een geheel eigen plaats in binnen de hedendaagse kunst. Het belang van haar wandreliëfs, met fascinerende zwarte gaten waar je gevoelsmatig in kan verdwijnen, werd direct erkend. Onder anderen de minimal art-kunstenaar Donald Judd was een enthousiast voorvechter van haar werk. Het leverde haar tot ver in de jaren zeventig talloze tentoonstellingen op. Er wordt altijd beweerd dat Bontecou rond die tijd de kunstwereld de rug toe heeft gekeerd. Inderdaad verruilde zij begin jaren zeventig haar studio in New York voor een boerderij op het platteland van Pennsylvania, waar ze met haar gezin ging wonen. Het is ook waar dat zij haar samenwerking met de succesvolle galerie van Leo Castelli een paar jaar later beëindigde. Maar Bontecou is nooit gestopt met het maken van nieuw werk en is altijd in hart en nieren een kunstenaar gebleven. Ze heeft lang les gegeven op de academie en bleef experimenteren met materialen en technieken wat tot op de dag van vandaag nieuwe, inventieve werken oplevert. Wel heeft ze lange tijd de kunstwereld op grote afstand gehouden. Maar in 2003-04 reisde, na een lange periode van relatieve onzichtbaarheid, een indrukwekkend retrospectief langs Los Angeles, Chicago en New York. Haar kunst sloeg opnieuw in als een bom en Bontecou werd door velen herontdekt. Ondanks perioden van succes had een groot deel van haar oeuvre – waaronder werken die zij in de jaren vijftig in Europa had gemaakt – zelden haar atelier verlaten. Bontecou leeft met haar werken, en put inspiratie uit stukken die ze eerder maakte. Bovendien heeft de verkoop van haar kunst nooit haar prioriteit gehad.

OERKNAL

Haar ambivalente houding ten opzichte van de kunstwereld maakt duidelijk hoe uitzonderlijk het is dat

het Gemeentemuseum Den Haag afgelopen jaar een tentoonstelling over Bontecou heeft kunnen organiseren – grotendeels met werk uit haar eigen bezit – waarbij alle fases van haar oeuvre waren vertegenwoordigd. In de presentatie waren nooit eerder geëxposeerde tekeningen en sculpturen te zien. Bovendien maakte Bontecou samen met kunstenaar en vriendin Joan Banach speciaal voor deze tentoonstelling een nieuwe, zaalvullende installatie: een zogenaamde *Sandbox* waarin sculpturale objecten vanaf de jaren zestig tot nu waren samengebracht. Een werk dat je steeds nieuwe verbanden laat ontdekken tussen de verschillende perioden binnen haar oeuvre.

Het is door het contact van conservator Laura Stamps met Joan Banach mogelijk geweest deze tentoonstelling te realiseren. Als vertrouwenspersoon van Bontecou wist Banach haar, na veelvuldige en jarenlange subtiele verzoeken van onze kant, te overtuigen. Zo ontstond het idee om voor deze tentoonstelling terug te kijken naar het werk dat ze tussen 1956 en eind 1958 in Europa maakte. In deze jaren was ze dankzij een beurs in de gelegenheid om door Italië en Griekenland te reizen. De tentoonstelling in het Gemeentemuseum maakte duidelijk hoe deze vroege werken samenhangen met die uit haar latere periode. Bontecou beschrijft zelf haar werkwijze als volgt: '[...] Ik grijp terug, grijp terug op het verleden, pak het op en duw het voorwaarts [...]'.¹

Dat is precies wat we in het hangende sculptuur uit 1996 terugzien. Het werk is een synthese van haar vroege organische werkwijze uit de jaren zestig en haar latere innovatieve toevoegingen, waarmee de sculptuur

Zonder titel

Lee Bontecou
1957. Inkt op papier, 68 x 99,1 cm
GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG

Lee Bontecou in haar atelier in
Wooster Street, New York, 1963
(Foto: Ugo Mulas ©Erven Ugo
Mulas)

Noten

1. K Wright, '(Re)Birth of a Star. Lee Bontecou is back with a bang.', *Modern Painters* 17 (2004), p.71

Kunstvragen

Eric van 't Hoff (57 jaar)

Europese functie in de IT-industrie, lid van de Vereniging Rembrandt en de Titus Cirkel sinds 2010

Wat is uw eerste kennismaking met kunst?

'Als kind woonde ik in Istanbul en als tienjarige heb ik daar de Aya Sophia bezocht. Die grootsheid en de Byzantijnse mozaïeken maakten een enorme indruk.'

Wat is uw eerste kunstaankoop?

'Een abstract-expressionistische gouache van Geert Vrijdag. Gekocht in 1992 voor boven de bank, maar later bleek dit werk het begin te markeren van onze collectie naoorlogse kunst met een sterk accent op het heden.'

Naar welk museum gaat u graag terug?

'De Pont in Tilburg. Een museum dat naadloos aansluit bij mijn passie voor hedendaagse kunst. Kleinschalig, maar heel ruimtelijk opgezet, en met een avant-gardistisch tentoonstellingsprogramma dat mij bij elk bezoek verrast met nieuwe inzichten over de hedendaagse kunstwereld.'

Welke aankoop voor welk museum zou u graag willen steunen?

'Wat er moet worden aangekocht kunnen conservatoren het beste bepalen, maar ik draag het liefst bij aan iconische aankopen die musea kunnen helpen om hun bezoekersaantallen te verhogen. *Gewitterfront* van Neo Rauch in Museum De Fundatie is hiervan een perfect voorbeeld.'

Welke tentoonstelling heeft ooit indruk op u gemaakt?

'De reeks *Couplettten* die Rudi Fuchs rond het midden van de jaren negentig in het Stedelijk Museum organiseerde. Fuchs combineerde zeer verschillende werken om parallellen in vorm, techniek of kleur te laten zien, zoals *De Madonna met de slee* van Chagall uit 1947 naast een schilderij van Rothko uit 1962 met hetzelfde blauw.'

Wat betekent 135 jaar Vereniging Rembrandt voor u?

'Cultuur bepaalt de identiteit van een land en mede dankzij de vele kunstwerken die met steun van de Vereniging Rembrandt zijn aangekocht heeft Nederland zijn identiteit altijd weten te versterken. Ook bewijst de Vereniging al 135 jaar dat het steunen van kunstaankopen geenszins beschouwd kan worden als weggegooid belastinggeld, zoals populistische politici dikwijls propageren.'

Wat zou u graag uit eigen bezit aan een museum willen schenken, om iedereen van mee te kunnen laten genieten?

'Een olieverfschilderij uit 1985 van Rob van Koningsbruggen aan Museum Boijmans Van Beuningen. Omdat het werk in 1987 in het museum is tentoongesteld, maar vooral omdat Van Koningsbruggen als een van werelds beste fundamentele kunstenaars meer aandacht verdient.'

is geëvolueerd tot een van haar meest volbragen kunstwerken. Tijdens haar jaren in Europa had Bontecou de eeuwenoude landschappen en steden bekeken, en was zij mateloos gefascineerd geraakt door hun organische structuur. Ze maakte tekeningen van deze structuren die het midden houden tussen landschappen en steden. Fascinerend is te zien hoe de beeldtaal van deze vroege tekeningen (1957) is terug te vinden in de hangende sculptuur. Als een oerknal hangt het werk op zaal in dialoog met werken van Louise Bourgeois, Paul Thek, René Daniels, Emo Verkerk en Daan van Golden.

Dankzij de intensieve samenwerking tussen het museum en de studio van Bontecou diende zich de kans aan om deze fantastische sculptuur aan te kopen. De verwerving ging bovendien gepaard met een belangrijke schenking van schetsboeken en tekeningen. Een memorabele aanwinst die nu misschien nog niet door iedereen, maar door de generaties na ons zeker op waarde zal worden geschat. Met dank aan de Caius Cirkel voor het tonen van lef! ♦

Doede Hardeman, Hoofd Collecties

Met dank aan Laura Stamps, conservator Moderne Kunst

